

Pääjohtaja Pekka Puska, Kansanterveyslaitos (KTL)
(vuoden alusta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL)

YLI 30 V. JOHDONMUKAISTA TUPAKKAPOLITIIKKAA: SAAVUTUKSIA JA HAASTEITA

Vaikka tupakan terveyshaitat osoitettiin vakuuttavasti jo 1950-luvun loppupuolella, vaatimukset aktiivisesta tupakkapolitiikasta nousivat Suomessa vahvemmin esille vasta 1970-luvun alussa – erityisesti eräiden lääketieteen opiskelijoiden ja keuhkolääkärrien taholla. V. 1972 käynnistynyt Pohjois-Karjala projekti otti tupakoinnin vähentämisen ravinnon ohella keskeiseksi työmuodokseen. Tupakkalain säätäminen v. 1976 oli valtava läpimurto, varsinkin kun laki oli senaikaiseksi poikkeuksellisen edistyksellinen ja kattava.

Suuria saavutuksia

Tupakkalain voimaan astumisen jälkeiset kolmekymmentä vuotta ovat merkinneet yhä syvenevää työtä monilla yhteiskunnan aloilla tupakoinnin vähentämiseksi ja savuttomuuden edistämiseksi. Lainsäädäntöä on asteittain täydennetty, uusia tutkimuksia on valmistunut, yhä useammat tahot ovat tulleet mukaan, tupakasta vieroituksen tuki on paljon lisääntynyt ja julkiset sisätilat ovat muuttuneet savuttomiksi.

Kaiken kaikkiaan on tapahtunut valtava sosiaalinen muutosprosessi, jossa julkinen ja yksityinen työ sekä itse tupakoinnin väheneminen ovat kulkeneet käsi kädessä. Muutos tupakointiluvuissa on ollut suuri: 1970-luvun alussa yli puolet aikuisista miehistä poltti, poikien tupakointi oli yleistä ja naisten sekä tyttöjen tupakointi lisääntyi.

Tällä hetkellä aikuisista miehistä tupakoi enää noin 24 %. Naisten tupakointi on kääntynyt laskuun ja yleisyys on noin 14 %. Poikien tupakointi on jo pitkään vähentynyt ja tyttöjen tupakointi on kääntynyt laskuun. Päivittäistupakoinnin yleisyys on 14-18 -vuotiaiden ryhmässä sekä pojilla että työtöillä vähän yli 20 %. Kaiken kaikkiaan tupakan kulutus Suomessa asukasta kohti on aivan Euroopan pienimmistä ellei pienin.

Haasteita

Myönteisestä kehityksestä huolimatta Suomessa on edelleen lähes miljoona päivittäin tupakoivaa. Heistä noin joka toinen tulee kuolemaan ennen aikaisesti tupakointinsa ansiosta, ellei lopeta ajoissa. Vuotuisia tupakkakuolemia on noin 5000. Myös nuorten tupakointi on vielä aivan liian yleistä. Eli tupakka on edelleen suurimpia yksittäisiä kansanterveysongelmia. Erityisen huolestuttavaa on myös se, että tupakka on suurimpia terveyden eriarvoisuutta aiheuttavia tekijöitä, kun tupakointi on yhä enemmän kasautumassa alempiin sosioekonomisiin luokkiin.

Johdonmukaisen työn tupakoinnin vähentämiseksi tulee jatkua ja sitä tulee edelleen syventää. Hyvän pohjan sille antavat tiedot siitä, kuinka valtaosa tupakoivista haluaisi lopettaa ja kuinka väestön suuri enemmistö tukee

savuttomuuteen tähtäävää tupakkapolitiikkaa. Toimenpiteitä tarvitaan ainakin seuraavissa asioissa.

1. Sisätilojen savuttomuus: Lainsäädännöllä tulee saattaa loppuun kehitys, jolla kaikki julkiset sisätilat, työpaikat sekä urheilu- ja kulttuuritapahtumat tulevat savuttomiksi. Valistuksella tulee saattaa myös suomalaiset kodit mahdollisimman savuttomiksi.
2. Tupakan veropolitiikka. Tupakkaverotuksella voidaan nostaa tupakan hintaa ja sitä kautta vähentää tupakointia. Huolestuttavaa on ollut, että viime vuosina Suomi on ollut lähes ainoa EU-maa, jossa tupakan reaalihintaa on laskenut. Ilahduttava on hallituksen päätös tupakkaveron korottamisesta ensi vuoden budjetissa. Johdonmukaista korotuslinjaa tulee jatkaa. Varsinkin taloudellisen taantumien aikaan tuntuisi järkevältä korottaa tupakkaveroa, jolloin valtion verotulot vielä kasvavat, tupakointi vähenee, terveys paranee ja terveystalouden tarve vähenee.
3. Tupakasta vieroituksen tuki. Toisin kuin 1970-luvun alussa meillä on tänä päivänä tehokkaita näyttöön perustuvia tupakasta vieroituksen keinoja, joilla tupakoivia voidaan auttaa onnistumaan lopettamispyrkimyksissään. Olisi tärkeää, että niin terveydenhuolto kuin työnantajat voisivat vielä tehokkaammin tarjota tällaisia mahdollisuuksia tupakoiville, ja että ainakaan aloitusvaiheen taloudelliset kustannukset lopettajille eivät tulisi liian suuriksi.
4. Nuuska. Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin myös se, että tupakointikatastrofia ei ratkaista vaihtamalla tupakka nuuskaan. Tästä pohjoismaisten terveyslaitosten pääjohtajat kirjoittivat viime perjantain pohjoismaisissa lääkäri-lehdissä. Ruotsalainen tupakkateollisuus on EU:ssa lobbannut voimakkaasti nuuskan sallimiseksi ”terveellisenä vaihtoehtona tupakalle”. Kuten pääjohtajat sanovat, ”vieroitushoidossa nuuskalla ei ole mitään sijaa”. Nuuska ei ole haitaton; nuorille se on portti nikotiiniriippuvuuteen ja altistaa myös humalajuomiselle.
5. Tupakoinnin ehkäisy nuorilla. Tupakan myyntikielto alaikäisille ja sen tehokas valvonta on tärkeä keino. Tässä suhteessa on lainsäädäntöämme viime aikoina ilahduttavasti vahvistettu ja valvontaviranomaiset ovat tehostamassa asian valvontaa. Lainsäädäntö ja valvonta nuorten tupakan ja alkoholin saannin suhteen on syytä yhtenäistää – mikä tehostaa ja selventää työtä. Samalla on syytä korostaa kaikkien aikuisten vastuuta asiassa: kotien, koulun ja nuorten kanssa eri tavalla tekemisissä olevien – urheiluseuroista kirkkoon.

Aiemmillä valtakunnallisilla Tupakka ja terveys -päivillä on puhuttu tavoitteesta, jonka mukaan Suomi tulisi saadaan kokonaan savuttomaksi ja tupakan myynti loppumaan vuoteen 2040 mennessä. Siihen meillä on hyvät mahdollisuudet. Mutta se ei toteudu juhlapuheilla vaan johdonmukaisella työllä, jonka pohjalta tupakointi jatkuvasti vähenee niin, että vuoteen 2040 mennessä voidaan lainsäädännöllä todella saattaa Suomi kokonaan savuttomaksi.